

Preek gehouden op 3 november 2024
in de Westerkerk Amsterdam
Zacharia 9: 9-10, Mattheüs 25: 1-13
door dr. J.P. Schouten

Dat Koninkrijk van U...

De wereld wordt er niet vrolijker op. Ik betrap mijzelf erop, dat ik 's avonds niet erg graag meer naar het journaal kijk. Misschien herkent u dat wel. Het is *zoveel* ellende. Natuurlijk: nieuwsberichten dragen altijd een zekere hoeveelheid menselijk leed in zich. Dat is altijd zo geweest,— en je wilt je daar ook best voor openstellen. Maar het kan ook teveel worden. De uitzichtloze situatie in Oekraïne: steeds weer nieuwe bombardementen, meer dreiging, meer vernielingen. En het nieuws uit het Midden-Oosten: een zich telkens verder uitbreidende oorlog, een onbegrijpelijke spiraal van wraak en wederwraak, zonder enig perspectief. En dan is het woord 'klimaat' nog niet eens gevallen. Of de bizarre verkiezingsstrijd in Amerika... Hou maar op!

De ontwikkelingen op het wereldtoneel laten wij niet achter ons, als we de kerk binnengaan. Het is hier geen veilig, paradijselijk eiland, ver weg van de verschrikkingen in het bestaan. Integendeel, als geloven ergens over gaat, dan geeft het uitzicht *in* een weerbarstige wereld. Daarvan zullen we het toch moeten hebben: van woorden die vooruit wijzen en ons een toekomst openen, een rijk van vrede. Maar als je om je heen kijkt in de wereld, voel je de spanning. Hoe kun je dan vooruitkijken?

Er is alle reden om die indringende regels te herhalen uit het gedicht van Gerard Reve, lang geleden zo treffend verwoord:

Gij, die Koning zijt, dit en dat, wat niet al, ja ja, kom er eens om,
Gij weet waarom het is, ik niet.

Dat Koninkrijk van U, weet U wel, wordt dat nog wat?

Gemeente van Jezus Christus,

In de herfsttijd klinken in de kerk toekomstgerichte verhalen. Over een Koninkrijk van God, dat ooit zal komen. Over een toekomst van vrede, die een eind zal maken aan alle strijd en oorlog. Over een perspectief waarbij heel de mensheid zal opleven. Van die verhalen moet je het hebben, als je midden in deze wereld overeind wil blijven. En als je geloof wilt houden aan een God, die iets anders voor de mensheid in petto heeft.

Persoonlijk vind ik de gelijkenis van de tien meisjes daarbij erg aansprekend. Maar ik kan me ook voorstellen, dat dit verhaal van Jezus nu juist ook tegenspraak oproept, zo niet tegenzin. Het is ook helemaal geen gemakkelijk verhaal. Het gaat over tien meisjes die samen op pad gaan, maar uiteindelijk tegenover elkaar komen te staan. En dat lijkt nu juist helemaal geen fijne

boodschap. Sterker nog; het lijkt helemaal geen evangelie. De ene helft van de mensen welkom bij de Heer, en de andere helft buitengesloten. Is dat het Evangelie van vandaag? Gelukkig niet, zou ik zeggen. Maar hoe komen we dan met dit verhaal van Jezus terecht?

Laten we bij het begin beginnen. Het is een gelijkenis van Jezus, die laat zien hoe verschillend mensen in het leven staan. Wat betekent geloof voor hen? Hoe kijken ze de toekomst in? Daarop wil dit kleine verhaal een antwoord geven. Dat antwoord is niet: sommigen horen erbij en anderen niet. Of klassieker: sommigen zijn uitverkoren en anderen voor eeuwig verworpen. Zo is er in het verleden natuurlijk wel over gepreekt. Als kind vond ik het ook een beetje een eng verhaal. Als je al zelf niet bang was dat de deur voor jou definitief op slot ging en jij buitengesloten werd, dan was je toch wel bang voor je vriendjes, die er niet bij mochten horen.

Zoals vaker in deze verhalen uit de slothoofdstukken van het Evangelie, gaat het echter niet om mensen tegenover elkaar te stellen. Maar de woorden bedoelen om mensen te helpen om een goede levenshouding, geloofshouding te ontwikkelen: alle mensen. En daarvoor worden twee typen tegenover elkaar gesteld. En dan mag je het zeggen: waar hoor jij bij? En vanzelfsprekend, wij hebben van beide typen wel iets. Als we in ons hart kijken, herkennen we vast wel iets van het onbezorgde van die meisjes die gewoon maar op weg gaan, zonder serieus na te denken wat er eigenlijk van hen verwacht wordt. O, hadden we nog iets mee moeten nemen? Tja, niet aan gedacht, we zeiden nog: 'dat zien we dan wel weer'. Maar die serieuze meisjes kennen we natuurlijk ook wel. We gaan op weg, nu dan máken we er ook iets van. Eerst plannen, bedenken hoe het zou kunnen gaan, en waar je dus op moet anticiperen. Nooit zonder voorraad op stap...

Nu terug naar het verhaal. Het is – zoals zo vaak in de gelijkenissen die Jezus vertelde – een verhaal uit het alledaagse leven. Een bruiloft was toen, meer nog dan in onze tijd, een gebeurtenis waarbij het hele dorp op stelten kwam te staan. Het hoogtepunt was de aankomst van de bruidegom. Als hij dan met een feestelijk escorte naar zijn bruid toe kwam, meest in de avond, was er iets te beleven in het dorp! Dan stonden de meisjes uit het dorp klaar om een ontvangstcomité te vormen. Met hun feestelijkste kleding aan, en in hun hand een stok met daaraan een soort lampion, die op olie brandde. Iedereen was opgetogen; vol verwachting klopte menig hart. Je wist alleen niet, *wanneer* de bruidegom met zijn gevolg zou arriveren. Dat kon wel eens even duren. Maar als je in het ontvangstcomité zat, kon je natuurlijk niet anders dan afwachten, daar op de afgesproken plaats aan het begin van het dorp. Hij zou zeker komen, alleen: wanneer?

In het verhaal van Jezus worden tien meisjes geschetst. Het zijn duidelijk twee typen. De ene helft – vijf stuks – worden 'schrander' genoemd, de andere vijf heten 'onnozel' te zijn. Je zou bij deze tegenstelling in twee typen ook aan

'verstandig' versus 'oppervlakkig' kunnen denken. En vroeger noemden we dat 'wijze' en 'dwaze maagden', maar dat klinkt wel erg ouderwets. Hoe dan ook: het ene type staat voor die mensen die zorgvuldig te werk gaan. Ze hebben al bedacht dat het wel even zou kunnen duren. En ze hebben hun maatregelen genomen. Leuk, zo'n feestelijke lamp in je hand, maar als het al te lang duurt, blijft die niet branden. Daar moet je dus wel een kruikje reserve-olie voor meenemen. En die andere vijf meisjes? Houden die niet van een feestje? O, zeker wel, maar ze gaan oppervlakkiger, impulsiever te werk. Wie weet nu hoe lang het zal duren? Dat moet je toch gewoon maar afwachten. Komt tijd, komt raad.

En het duurt lang. Zo lang, dat de meisjes wegdommelen op hun uitkijkpost, knikkebollend in de nacht, en uiteindelijk slapen ze. Allemaal. Dat is de eerste bemoediging van deze gelijkenis. Je kunt je nog zo goed voorbereid hebben, maar wachten op de komst van de bruidegom valt iedereen zwaar. Uitzien naar een Koninkrijk van vrede, dat maar niet komt, is voor alle mensen hoogst vermoeiend! De meisjes willen graag de bruidegom welkom heten, natuurlijk, het is een eervolle taak. Maar dan moet hij wel komen. En zolang hij niet komt, is het o zo lastig om gespannen te blijven uitzien. Dat geldt voor de meisjes in het verhaal. Dat geldt evenzeer voor ons in ons leven in deze bedreigende wereld. Je zou er gemakkelijk de hoop bij verliezen: 'Dat Koninkrijk van U, weet U wel, wordt dat nog wat?'

Maar als dan eindelijk de bruidegom komt, hoe gaat het dan met het ontvangstcomité? De gelijkenis wordt meeslepend verteld. Als de slaap het bij allemaal gewonnen heeft, niemand meer actief uitkijkt,— dan klinkt opeens een kreet: "Daar is hij! De bruidegom! Kom in beweging, ga hem tegemoet!" Iedereen schrikt wakker en wrijft de slaap uit de ogen. De meisjes pakken hun lampen en stellen zich op voor hun belangrijke taak van deze nacht: om de Komende waardig welkom te heten, het feest te openen.

En dan neemt het verhaal een wonderlijke wending. Er komen tegenstellingen aan de dag, want de onnozele meisjes die zomaar zonder nadenken op weg zijn gegaan, hebben niet voldoende olie: hun lampen lichten niet op. "Geef ons wat van jullie olie," zeggen zij tegen de anderen. Nu lijkt dat een alleszins redelijk verzoek. En ook de meest voor de hand liggende *christelijke* houding, als iemand iets tekort komt. Zouden we dan niet kunnen delen? Maar de vijf meisjes die schrander heten, houden de boot af: "Daar beginnen we niet aan, straks is er niet genoeg voor ons allemaal; ga maar ergens inkopen doen." Nee, dat is zeker niet aardig en niet meelevend.

Maar zoals vaker in de gelijkenissen van het Evangelie gaat het allemaal om één punt van vergelijking. Neem nu bijvoorbeeld de volgende gelijkenis, die parallel is aan de onze. Dat is de gelijkenis van de talenten. Het is het verhaal van een heer die zijn dienaren een kapitaal bedrag ter hand stelt. Daar kun je je afvragen of het nu wel zo geweldig is wat die succesvolle dienaren

ondernemen. Is het de bedoeling van christelijk leven om als een superkapitalist met vijf talenten zo gewiekst te handelen dat je er vijf bij verdient? Nee, maar daar draait het niet om. Het gaat erom dat je iets doet met wat je is toevertrouwd en je talent niet in de grond begraaft. Dat je niet wegstopt waar je iets goeds mee zou kunnen doen.

Zo ook hier, in onze gelijkenis. Het gaat erom, dat je goed voorbereid de toekomst tegemoet gaat. Dat is het punt van vergelijking in deze gelijkenis. De toekomst tegemoet gaan? Daar heb je olie voor nodig; hoe zou anders je lamp kunnen blijven branden? Daar heb je uithoudingsvermogen en geloofsvertrouwen bij nodig. In deze wereld staande blijven vereist een leven lang je voeden met hoop en geloof, zoals het Evangelie die aanreikt.

Zijn wij de schrandere of de onnozele meisjes? Ik zou het niet durven te zeggen. Ik denk dat wij van allebei wel iets hebben: dat wij ons van beide levenshoudingen wel iets kunnen voorstellen. Actief en bezonnen in het leven staan en bij alles de komst van het Koninkrijk voor ogen zien... Dat is natuurlijk heel loffelijk. Maar wie brengt dat altijd op? Er kan maar al te veel op ons afkomen dat ons de moed in de schoenen doet zinken. Je kunt ook niet alles voorzien wat er op je weg zal komen. Soms móet je eenvoudig maar op weg gaan: God zegene de greep.

Maar alle meisjes in de gelijkenis hebben hun olie nodig. Dat wil deze gelijkenis ons inscherpen. En die olie kun je niet simpelweg aan elkaar doorgeven. Nico ter Linden zei ooit in deze kerk: "De olie van dit verhaal is niet overdraagbaar." Die olie staat namelijk voor wat je in de loop van je leven hebt laten groeien aan geloof, hoop en liefde. Want de Heer die ons op zijn toekomst wijst, stuurt ons op weg met deze verhalen, gelijkenissen die spreken van een lamp voor onze voet, licht om mee op weg te gaan, de toekomst tegemoet.

Die toekomst waarover wij in de kerk met Grote Woorden spreken, die lijkt soms onwezenlijk. Ver van onze dagelijkse nieuwsberichten verwijderd. Bijna onvoorstelbaar dat zoiets over onze wereld gezegd zou kunnen worden. Maar laten wij vooral daar niets aan afdoen. Zoals de meisjes in het verhaal de olie ervaren als iets van levensbelang, zo is dat grote visioen van het Koninkrijk van vrede van levensbelang om staande te blijven in onze wereld. Zeker is er veel waar wij terecht mee worstelen. Je zou er wanhopig van kunnen worden. Maar dat hoeft nu juist niet.

De profeten van alle eeuwen hebben ons de woorden aangereikt: van een oorlogsboog die gebroken wordt, van de Komende die vrede zal stichten tussen de volkeren. En in Christus wordt die toekomst ons nabij gebracht. Als het aan God ligt, is het uiteindelijk een toekomst van vrede die ons wacht. Wanneer dan? En hoe dan? Zien wij die toekomst van God vlak vóór ons, in onze tijd, in de loop van onze geschiedenis? Of moeten we daarvoor naar een

verre, ongrijpbare werkelijkheid kijken, voorbij de grens van dood en eindigheid? Daar kun je best in een gemeente een indringend gesprek met elkaar over houden. Maar ik weet niet of je daar veel verder mee komt. Misschien hebben we vroeger ook wel eens te veel alle woorden van God in één kloppend systematisch geheel willen persen.

Maar het gaat erom dat dat geloof in het komen van Gods Rijk *ons iets doet*: dat wij daarmee leven. En dat perspectief mag ons leven in deze wereld bepalen. Alles wat daar naartoe wijst, mogen wij nu al zien als toekomstbestendig. Dan weten we waar we ons voor mogen inzetten in deze wereld met al zijn dreigende omstandigheden. En dan weten we dat we goedsmoeds vooruit mogen kijken. We hoeven ons niet te laten ontmoedigen door al het kwaad dat zich breed maakt in ons geschiedenis. Want daar zal de toekomst niet aan zijn: "In het eind is alles goed." (lied 799: 1)

De meisjes in het verhaal van Christus gingen per slot van rekening een feest tegemoet, een bruiloft. En wij? Zouden wij dan niet nu al uitkijken naar alles waarin al iets van die goede toekomst te zien is? We hebben er wel licht bij nodig, om te midden van alle donker in de wereld, daar onze blik op te kunnen houden:

Licht, kind in mij, kijk uit mijn ogen
of ergens al de wereld daagt
waar mensen waardig leven mogen
en elk zijn naam in vrede draagt. (lied 601: 2)

Laten we zuinig zijn op onze olie!

Amen.

Dr Jan Peter Schouten
Naarden